

Araştırma/Research

Bir Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Hakkındaki Bilgi ve Düşünceleri Selver GÜLER¹, Ayla YAVA¹, Suna KARAKAŞ DOĞAN², Aysun PERİM KETENCİLER³

¹Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü

² Emekli

³ Arel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü

Özet

Amaç: Bu çalışmada bir vakıf üniversitesinin öğrencilerinin organ bağışına yönelik bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipte olan araştırmanın evrenini 15-30 Ocak 2013 tarihleri arasında üniversitede öğrenim gören 950, örneklemini ise araştırmaya katılmaya gönüllü olan 504 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen soru formu aracılığıyla ve öğrencilerle yüz-yüze görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Tanımlayıcı istatistik olarak sayı, yüzde, ortalama±standart sapma ve karşılaştırmalarda Ki-kare analizi yapılmıştır. İstatistiksel anlamlılık için $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

Bulgular: Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %39.5'inin sosyal, %32.1'inin sağlık, %28.4'ünün fen bilimleri bölümlerinde öğrenim görmekte olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin sadece %16.9'u organ bağışının tanımını doğru yanıtladığı saptanmıştır. Öğrencilerin %47.4'ü organ bağışı konusunda bilgi edindiklerini ifade etmiştir. Organ bağışı tanımı bilme durumu ile öğrencilerin bilgi edinme durumu, cinsiyet ve bölümleri arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir ($p > 0.05$). Öğrencilerin sadece %3.6'sı herhangi bir organını bağışladığını, %30.1'i bağışlamayı düşündüğünü belirtmiştir. En çok bağışlamayı istedikleri organlar; böbrek, kalp, kemik iliği ve karaciğer olmuştur. "Organ bağışı konusunda toplum bilinçli mi?" sorusuna öğrencilerin %84.9'ü "hayır" yanıtı vermiş, %70.2'i organ bağışı konusunda bilgi almak istediğini belirtmiştir.

Sonuç: Araştırmaya katılan öğrencilerin organ bağışı konusunda önemli ölçüde bilgi eksiği olduğu; çok azının organlarını bağışladığı ve çoğunun bu konuda bilgi edinmek istediği belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerine yönelik organ bağışı konusunda bilgi verici ve özendirici etkinliklerin düzenlenmesinin yararlı olacağı kanısına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Organ bağışı, bilgi, düşünce, üniversite öğrencileri

Yazışmadan Sorumlu Yazar

Selver GÜLER

Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Hemşirelik Bölümü

Tel : 0342 211 80 80 - 1512

Email: selver.guler@hku.edu.tr

DOI: 10.30569/adiyamansaglik. 428906

Geliş Tarihi: 31.05.2018

Kabul Tarihi: 28.06.2018

KNOWLEDGE and OPINIONS of UNIVERSITY STUDENTS ABOUT THE ORGAN DONATIONS

ABSTRACT

Purpose: In this study, it was aimed to determine in a foundation university students' knowledge and opinions related to organ donation.

Materials and Methods: The study population of this descriptive study composed of 950 students who were studying at the university between 15-30 January 2013, and 504 participants who constituted of the sample of the study were volunteered to participate in the survey. Data were collected through questionnaires developed by the researchers by face-to-face interviews with the students. Chi-square analysis was performed for comparisons and number, percentage and mean±standard deviation were calculated for descriptive statistics. The value of $p < 0.05$ was considered statistically significant.

Findings: It was determined that 39.5% of the students included in the study were studying social, 32.1% were in health and 28.4% were in science departments. It was determined that only 16.9% of the students correctly answered the definition of organ donation. 47.4% of the students stated that they have learnt about organ donation. It was determined that there is no relationship between the knowledge of organ donation definition and the students' knowledge status, gender and their departments ($p > 0.05$). Only 3.6% of the students stated that they donated any organ, 30.1% consider donating. The organs that they most desire to donate were kidney, heart, bone marrow and liver. 84.9% of the students answered "no" to the question "Does society have awareness about organ donation?" and 70.2% stated that they wanted to get information about organ donation.

Result: The fact that the students participating in the research have lack of significant knowledge about organ donation; that very few learners have donated organs and they want to learn about it. It was concluded that it would be useful to organize informative and encouraging activities on organ donation for university students.

Key Words: Organ donation, knowledge_opinion, university students

GİRİŞ

Dünya’da tıp bilimi ve teknolojisinde yaşanan gelişmeler, güncel sorunların çözümüne yönelik yeni tedavi yaklaşımlarını da beraberinde getirmektedir. Bunlardan biri de çeşitli nedenlerle fonksiyonlarını sürdürme yeteneğini kaybeden organın başkasından alınan sağlıklı bir organ ile değiştirilmesine olanak sağlayan organ naklidir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de organ nakli bekleyen binlerce hasta bulunmaktadır (1). Organ-doku nakli, vücutta görevini yapamayan bir organın-dokunun yerine canlı kişiden, beyin ölümü gerçekleşmiş kişiden ya da hayatını kaybetmiş kişiden alınan sağlam ve aynı görevi üstlenecek bir organın-dokunun nakledilmesi işlemidir (2). Organ bağıışı, bir kişinin hayattayken serbest iradesiyle bir karşılık beklemezsizin tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve belgelendirmesidir (3). Türkiye’de organ bağıışı ve nakline yönelik uygulamalar 3 Haziran 1979 tarih ve 2238 sayılı “Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkındaki Kanun’a dayanmaktadır. Bu yasa çerçevesinde organ bağıışı, ya kişinin hayatta iken organ bağıışı yaptığını “organ bağıış kartı” edinerek yasallaştırması ya da kişinin tıbben ölümünün tespitinden sonra, hastanın yakınlarının organ bağıışında bulunması şeklinde yapılmaktadır (1).

Organ yetmezliği ya da kaybı nedeni ile yaşamı tehdit altında olan bireylerin hayatlarını kurtarmak, yaşam süresi ve kalitesini artırmak organ nakli ile mümkün olmaktadır (4). Doğuştan beklenen yaşam süresinin uzaması son dönem organ yetmezliği sıklığının da artmasına neden olmuş, bu da organ bağıışını daha da önemli kılmıştır (2,5). Organ nakli ile hastalar ikinci bir yaşam şansı yakalamaktadır (6). Organ naklinin yüz güldüren sonuçları bu işlemin daha yaygın uygulanmasını sağlamaktadır (5). Ülkemizde kalp, akciğer, böbrek, karaciğer ve pankreas gibi organlar; kalp kapağı, gözün kornea tabakası, kas ve kemik iliği başarıyla nakledilebilmektedir (7).

Teknolojik alandaki gelişmeler doğrultusunda organ naklinde büyük gelişmeler yaşanmasına rağmen organ naklinin gerçekleşmesinde en önemli aşama, nakledilecek organın temin edilmesidir. Batılı ülkelerde organ nakilleri daha çok kadavradan sağlanırken ülkemizde organ naklinde kullanılacak organ temini ağırlıklı olarak canlı donörlerden, özellikle de hastanın yakınları tarafından yapılan organ bağışıyla gerçekleştirilmektedir (8).

Türkiye’de 2018 Mart ayı resmi verilerine göre bu tarihe kadar 332.344 kişi organ bağışında bulunmuştur (9). Halen nakil listesinde organ bekleyen 25.166 kişi bulunmaktadır (10). Bu rakamlar Türkiye’de organ bağışının istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir. Dünyada ve ülkemizde yetersiz organ bağış oranları, organ nakillerinin önünde hala ciddi bir engeldir (5). Birçok insan sosyo-kültürel, ekonomik, dini nedenlerle organlarını veya bir yakınının organlarını bağışlamak istememektedir. Bu nedenler arasına organ bağış ile ilgili bilgi eksikliğini de eklemek gerekmektedir (6).

Organ bekleyen hastaların sayısının her geçen gün arttığı ülkemizde toplumun organ nakli konusunda bilinçlenmesini sağlamak, bu konuda çalışmalar yapmak zorunlu hale gelmiştir (7). Organ bağışlarını arttırabilmek için, halkın bu konudaki yetersiz bilgisinin ve olumsuz tutumunun giderilmesi ve toplumda bu alanda oluşmuş engellerin aşılması gerekmektedir. Bunun için toplumda her bireyin özellikle de eğitimli kişilerin yeterli bilgi ve bilince sahip olması gerekir (11). Sağlık çalışanları, özellikle de hemşireler, hastalar ve onların yakınları ile olan iletişimlerinden dolayı organ bağışının artırılması çalışmalarında anahtar rol oynarlar. Organ bağış ve nakil sayısının artırılması için toplumun bilgilendirilmesinde, hemşirelerin eğitici rolünün büyük önemi bulunmaktadır. Bu bağlamda organ nakli ve bağış konusunda toplum sağlığı eğitiminde görev alan hemşireler açısından; toplumun konu hakkındaki bilgi düzeyi, organ bağışına yönelik tutum ve davranışlarının belirlenmesi ve organ bağışına engel olan durumların saptanması oldukça önemlidir (7,8). Üniversitelerde eğitim gören öğrenciler toplumun çeşitli kesimlerinden bireylerin bir araya

geldiği bir gruptur. Bu nedenle üniversite öğrencilerinin organ bağışi hakkındaki bilgi ve tutumlarının belirlenmesinin, toplumun genel bilgi ve tutumunu yansıtabileceği ve bu çalışma sonuçlarının organ bağışi konusundaki farkındalığı artırabileceği değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada bir vakıf üniversitesinin öğrencilerinin organ bağışına yönelik bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM:

Araştırmanın tipi: Gaziantep'te bulunan ve bir vakıf üniversitesinde 15-30 Ocak 2013 tarihleri arasında yapılmış, tanımlayıcı tipte bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem: Araştırmanın evrenini belirtilen tarihte üniversitede öğrenim gören 950, örneklemini ise araştırmaya katılmaya gönüllü olan 504 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmada tüm evrene ulaşmak hedeflendiğinden örneklem sayısı hesaplanmamıştır. Belirtilen dönemde üniversitede sadece 1. ve 2. sınıflar eğitim görmekteydi. Çalışma örneklemini bu öğrenciler oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları: Araştırma verileri, literatür (2,3,4,12,13) incelemeleri sonucu araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Anket formu; katılımcıların yaş, cinsiyet, öğrencilerin öğrenim gördüğü bölüm, ikamet yeri, anne-baba eğitim durumu gibi tanıtıcı özelliklerini içeren sorular ve organ bağışının tanımının istendiği bir açık uçlu soru ile organ bağışi konusundaki düşüncelerini belirlemeye yönelik çoktan seçmeli sorulardan oluşmuştur. Organ bağışının tanımının istendiği bir açık uçlu soruda yanıtın doğru kabul edilme ölçütü katılımcının “*Organ bağışi, bir kişinin hayattayken serbest iradesiyle tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve belgelendirmesidir*” (2,3,4,11,12,13) şeklindeki tanımın yaklaşık olarak %80’ini ifade etmesi olarak belirlenmiştir. Anket formunda organ bağışi konusunda bilgi düzeyini belirlemeye yönelik üç ifade daha yer almıştır. Öğrencilerden bu ifadeleri “doğru” ya da “yanlış” şeklinde işaretlemeleri istenmiştir. **Tablo 2’de** bu soruları

doğru olarak işaretleyen öğrencilerin sayısı ve yüzdesi verilmiştir. Anket formlarının ön uygulaması aynı üniversiteden gönüllü 10 öğrenci ile yapılmış, anlaşılmayan ve düzeltilmesi istenen soru olmadığından ön uygulama yapılan 10 katılımcının verileri araştırmaya dâhil edilmiştir. Anketler sınıf ortamında öğrencilere dağıtılmış, ortalama 20 dk.'da doldurulmuş ve sonrasında araştırmacı tarafından toplanmıştır.

Araştırmanın Uygulanması: Araştırmaya başlamadan önce üniversite yönetiminden resmi izin ve etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmanın amacı açıklandıktan sonra katılımcılardan yazılı onamları alınmıştır. Araştırmanın yapıldığı dönemde üniversite kampüsünde bulunan 781 öğrenci olduğu tespit edilmiş, bu öğrencilere anket formu dağıtılmış, katılımcılar tarafından eksiksiz olarak doldurulan 504 anket formu (%64.5) araştırmaya dâhil edilmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma verileri IBM SPSS for Windows 20.0 programına aktarılarak analizleri yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler olarak; sayımla belirlenen değişkenler için sayı ve yüzde (%), ölçümle belirlenen değişkenler için ise ortalama±standart sapma ($\bar{X} \pm ss$) gösterimi kullanılmıştır. Karşılaştırmalar için ise Ki-kare analizi yapılmış olup $p < 0.05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Araştırmanın sınırlılığı

Araştırma bir vakıf üniversitesinde yapıldığı için sonuçlar bütün üniversite öğrencilerine genellenemez. Araştırmanın yapıldığı sırada üniversitede öğrenim gören birinci ve ikinci sınıf öğrencilere yönelik yapıldığından üniversite eğitiminin konu üzerindeki etkisini tam olarak yansıtmamaktadır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin %50.8'i kadın, %39.5'i sosyal, %32.1'i sağlık, %28.4'ü fen bilimleri bölümlerinde öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %72'si ilde ikamet etmekte olup, yaş ortalaması 19.84 ± 1.59 yıldır (**Tablo 1**).

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri (N=504)

Tanıtıcı Özellikler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	256	50.8
Erkek	248	49.2
Bölüm		
Sağlık Bilimleri Bölümleri; (Beslenme ve Diyetetik, Hemşirelik, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon)	162	32.1
Fen Bilimleri Bölümleri; (Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mühendislik Fakültesi)	143	28.4
Sosyal Bilimler Bölümleri; (Hukuk Fakültesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu)	199	39.5
Sürekli İkamet Edilen Yer		
İl	363	72.0
İlçe	127	25.2
Köy	14	2.8
Yaş (yıl)		
Ortalama±standart sapma: 19.84±1.59 yıl, En düşük-En yüksek yaş: 17-29		

Organ bağış tanıımı ve koşullarına yönelik bilgi durumları ve bilgi kaynaklarının dağılımı incelendiğinde (**Tablo 2**); öğrencilerin sadece %16.9'unun organ bağışının tanımını doğru yanıtladığı belirlenmiştir. “Organ bağışında bulunmak için nereye başvurulabilir” sorusunda; öğrencilerin %34.9 ile %51.2'si organ bağışında bulunabilecek merkezleri doğru işaretlemiştir. Öğrencilerin %47.4'ünün organ bağış konusunda bilgi edindikleri belirtmiştir. Bilgiyi edinme kaynakları olarak %92'si televizyon, %54.3'ü gazete, %59.4'ünün kitap-dergi gibi yazılı medya, %84.1'i kulaktan dolma, %43'ü sağlık personeli cevabını işaretlemiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Organ Bağışı Tanımı ve Bilgi Sorularına Yönelik Yanıtlarının Dağılımı (N=504)

Bilgi Soruları	n	%
Organ Bağışı Tanımı		
Doğru yanıtlayan	85	16.9
Yanlış yanıtlayan	419	83.1
Organ bağışında bulunmak için nereye başvurulabilir? * (Doğru şıkkı işaretleyenler)		
Nakil merkezleri (DOĞRU)	258	51.2
Organ nakli ile ilgili vakıf, dernek vb, (DOĞRU)	210	41.7
Hastanelere (DOĞRU)	176	34.9
Organ Bağışı Hakkında Bilgi Edinme Durumları		
Evet	239	47.4
Hayır	265	52.6
Organ Bağışı Hakkında Bilgiyi Edinme Kaynakları**		
Televizyon	220	92.0
Gazete	130	54.3
Kitap- Dergi	142	59.4
Sağlık Personeli	103	43.0
Kulaktan Dolma	201	84.1

* n katlanmıştır. Yüzdeler 504 kişi üzerinden hesaplanmıştır.

**n katlanmıştır. Yüzdeler organ bağışı hakkında bilgi edindiğini belirten 239 kişiye göre hesaplanmıştır.

Organ bağışı konusunda bilgi edinme durumu, cinsiyet ve okudukları bölümler açısından organ bağışının tanımını doğru bilme oranları arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$) (Tablo 3).

Tablo3: Öğrencilerin Bazı Tanıtıcı Özellikleri ile Organ Bağışı Tanımını Bilme Durumlarının Karşılaştırılması (N=504)

Özellikler	Organ Bağışı Tanımı		Test *	p
	DOĞRU n (%)	YANLIŞ n (%)		
Organ Bağışı Konusunda				
Bilgi Edinen (n=239)	44 (18.4)	195 (81.6)	0.77	0.37
Bilgi Edinmeyen (n=265)	41 (15.5)	224 (84.5)		
Cinsiyeti				
Kadın	42 (16.4)	214 (83.6)	0.07	0.78
Erkek	43 (17.3)	205 (82.7)		
Bölümü				
Sağlık Bilimleri Bölümleri	19 (11.7)	143 (88.3)	5.60	0.61
Fen Bilimleri Bölümleri	24 (16.8)	119 (83.2)		
Sosyal Bilimler Bölümleri	42 (21.1)	157 (78.9)		

*Ki-kare

Tablo 4'e göre; öğrencilerin sadece %3.6'sı herhangi bir organını bağışladığını belirtirken, %30.1'i bağışlamayı düşündüğün belirtmiştir. Öğrencilerin yarısından fazlasının bağışlamayı düşündükleri organlar; böbrek, kalp ve kemik iliğidir (sırasıyla; %57.7, %54.9,

%53.2). Organ bağışını istememe nedenine ilişkin soruya; %78'inin "Nedenini hiç düşünmedim", %45.1'inin "Dini inançlarıma ters düşer", %40.6'sının "Vücut bütünlüğüm bozulur" yanıtını verdiği belirlenmiştir. Öğrencilerin %69'unun yakınlarına organ nakli gerektiğinde bağışta bulunabileceklerini belirttikleri tespit edilmiştir. "Organ bağış konusunda toplum bilinçli mi?" sorusuna %84.9'u "hayır" yanıtı vermiş, %70.2'i organ bağış konusunda bilgi istediğini belirtmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Organ Bağışına Yönelik Bilgi ve Düşünceleri (N=504)

Tutumlar	n	%
Herhangi bir organınızı bağışladınız mı?		
Evet	18	3.6
Hayır	486	96.4
Herhangi bir organınızı bağışlamayı düşünüyor musunuz?* (n=486)		
Evet	147	30.1
Hayır	155	32.0
Kararsızım	184	37.9
Bağışlamak istediğiniz organ hangisidir?*** (n=331)		
Böbrek	191	57.7
Kalp	182	54.9
Kemik iliği	176	53.2
Karaciğer	152	45.9
Akciğer	120	36.2
Pankreas	112	33.8
Diğer (Kornea, yüz, barsak)	133	40.1
Organ bağışını istememe nedeniniz? **** (n=155)		
Bağış için nereye başvuracağımı bilmiyorum	23	14.8
Vücut bütünlüğüm bozulur	63	40.6
Organ mafyasının eline geçer	52	33.5
Nedenini hiç düşünmedim	121	78.0
Dini inançlarıma ters düşer	70	45.1
Yakınlarınızdan birine organ nakli gerektiğinde kendi organlarınızdan bağış yapar mısınız?		
Evet	348	69.0
Hayır	63	12.5
Kararsızım	93	18.5
Size göre organ bağış konusunda toplum bilinçli mi?		
Evet	21	4.2
Hayır	428	84.9
Kararsızım	55	10.9
Organ bağış konusunda bilgi verilmesini ister misiniz?		
Evet	354	70.2
Hayır	150	29.8

* n katlanmıştır. Yüzdeler toplam katılımcı sayısına (n=486) göre hesaplanmıştır.

**n katlanmıştır. Yüzdeler organ bağışında bulunmak isteyen ve kararsız olduğunu belirten katılımcıların sayısına (n=331) göre hesaplanmıştır.

***n katlanmıştır. Yüzdeler toplam katılımcı sayısına (n=147) göre hesaplanmıştır.

****n katlanmıştır. Yüzdeler toplam katılımcı sayısına (n=155) göre hesaplanmıştır.

TARTIŞMA

Organ bağısı günümüzde organ bekleyen hastalar için önemli bir tedavi yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Organ bağısına toplum tarafından yeterli ilginin gösterilmemesi, farkındalık ve bilgi yetersizliği veya yanlış bilgi ve inanışlar her geçen gün doku ve organ bekleyen kişi sayısını arttırmaktadır. Üniversite öğrencileri toplumun çeşitli kesimlerini temsil etmesi nedeniyle organ bağısı konusundaki bilgi ve tutumlarının toplumun genel bakış açısını göstermesi bakımından değerli veriler sağlayabileceği düşünülmektedir. Organ bağısını arttırabilmek için üniversite öğrencilerinin bu konudaki yetersiz bilgisini ve olumsuz tutumunu gidermeye çalışmak, bilgi vermek ve toplumda oluşmuş engelleri aşmak gerekmektedir (14,15,16). Bu bağlamda bir vakıf üniversitesinin 504 öğrencisi ile yapılan çalışma bulguları ilgili literatür ve araştırmacı yorumlarıyla bu bölümde tartışılmıştır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin sadece %16.9'unun organ bağısının tanımını doğru yanıtladıkları, organ bağısı yapılabilecek yerleri de %34.9 ile %51.2'sinin doğru yanıtladıkları görülmüştür. Bu sonuçlar çalışma yapılan grubun organ bağısı konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğunu düşündürmüştür. Üniversite öğrencilerinin organ bağısına yönelik bilgilerini sorgulayan sınırlı sayıda araştırmalardan biri olan Kavurmacı ve ark. (2014)'nın çalışmalarında öğrencilerin %48.5'inin organ bağısı tanımını doğru bildiği saptanmıştır (8). Diğer bir çalışmada sağlık yüksek okulu öğrencilerinin organ bağısının tanımını bilme oranı oldukça yüksek (%95.3) olarak ifade edilmiştir (2). Bizim çalışmamızda organ bağısının tanımını doğru bilme oranı diğer çalışmalardan oldukça düşüktür. Çalışmalardaki oranlar arasındaki farkın çalışma yapılan grupların özelliklerinden (örneğin; sadece sağlık öğrencileri ile çalışma yapılması) ve araştırma tasarımı farklılıklarından kaynaklanmış olabilir. Ancak özellikle bilgi sorusunu oluşturmada referans alınan kaynaklar, soru tarzı (örneğin bu çalışmada açık uçlu bir soru yöneltilmesine rağmen diğer çalışmalarda çoktan seçmeli soru

yöntemi kullanılmıştır) ve yanıtların değerlendirilme biçiminin farklı olması oranlar arasındaki farklılığın ana sebepleri olabilir.

Çalışmamızda öğrencilerin yarısına yakını (%47.4) organ bağıışı ile ilgili herhangi bir kaynaktan bilgi edindiklerini ifade etmiştir. Bilgi edinme kaynakları olarak televizyon (%92), gazete (%54.3), kitap-dergi (%59.4) gibi medya araçlarının ön planda olduğu ve kaynağı belli olmayan kulaktan dolma bilgi (%84.1) edinme oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların yarısından biraz azı (%43) sağlık personelini bilgi kaynağı olarak işaretlemiştir. Ülkemizde ve yurt dışında üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalarda da bizim çalışmamıza benzer şekilde öğrencilerin bilgi edinme oranları %42.5 ile %86.5 arasında değişmektedir (2,7,8,16,17,18,19,20). Bu çalışmalarda yine televizyon/radyo (%18.4 - %87.6), gazete/dergi/kitap (%17 - %56.7) gibi görsel ve yazılı medya araçları bizim çalışmamıza paralel olarak öncelikli bilgi kaynakları olarak gösterilmiştir (2,7,8,16,17,18,19,20,21). Sağlık personelini bilgi kaynağı olarak gösteren tek çalışmada bu oran %18.4 olarak belirtilmiş ve bizim çalışmamızdan düşük bulunmuştur (2). Bu sonuçlar üniversite öğrencilerinin organ bağıışı hakkındaki bilgiye daha çok medya, basın yayın organlarından ulaştığını göstermektedir. Bu bağlamda organ bağıışı farkındalığını artırmak için medya ve basın yayın organlarının daha etkin kullanılması yanında bu kaynaklarda doğru bilgi akışının sağlanması konusunda sağlık bakım personelinin bilgi ve deneyimlerinden yararlanılması gerektiği kanısına varılmıştır. Ayrıca üniversitelerde organ bağıışına yönelik farkındalık artırıcı ve özendirici bilgi vermeyi amaçlayan etkinliklerin düzenlenmesinin doğru bilgi edinme bağlamında önemli katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

Çalışmamızda öğrencilerin organ bağıışında bulunma yerleri hakkındaki bilgileri de yetersiz bulunmuştur (doğru yanıt oranı %34.2 - %51.2). İlgili çalışmalarda da organ bağıışı başvuru merkezlerini bilme oranları çalışmamıza paralellik göstermektedir (2,8).

Çalışmamızdaki öğrencilerin sadece %3.6'sı organ bağışında bulunmuştur. Ülkemizde üniversite öğrencileri ile yapılan diğer çalışmalarda da bu oran %3.3 (örneklemi tüm üniversite öğrencileri) ile %14.0 (örneklemi tıp fakültesi öğrencileri) arasında değişmektedir (8,7,14,15,19,22). Çinli üniversite öğrencilerinde de organ bağışı oranı (%6.3) bizim çalışmamızdaki oranlara benzerdir (21). Çin'de hemşirelik öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada bu oran %40.9 olarak belirtilmiştir (18). Hollanda'da tıp fakültesi öğrencileri ile yapılan çalışmada öğrencilerin %59'u organ bağışçısı olduğunu belirtilmiştir. Aynı çalışmada Hollanda'da her dört kişiden birinin organ bağışçısı olduğu belirtilmektedir (23). Benzer şekilde İtalya'da tıp fakültesi öğrencileri arasında organlarını bağışlama oranı %78 olarak açıklanmıştır (24). Ülkemizdeki öğrencilerin organ bağışında bulunma oranı yurt dışındaki verilerle karşılaştırıldığında (özellikle Hollanda ve İtalya) organ bağışında bulunma konusunda oldukça yetersiz olduğumuzu göstermektedir. Bu durum çalışma gruplarının farklı olması yanında ülkelerin sosyokültürel özelliklerinin de organ bağışına bakışı etkilediği şeklinde yorumlanmıştır.

Çalışmalarda organ bağışına yönelik istekli olma oranı %38.8 ile %87 arasında ifade edilmiştir (2,8,13,14,22,23,24,25). Bizim çalışmamızda da bu sonuçlara benzer olarak öğrencilerin yaklaşık üçte biri organ bağışında bulunmak istediğini belirtmiştir. Bu durum organ bağışı konusunda organizasyon eksikliği, toplumsal ve bireysel bilgi eksikliği ve duyarsızlık sonucu organ bağışının yeterli düzeye ulaşamadığını göstermektedir. Çalışmamız özellikle yurt dışı çalışmalarla karşılaştırıldığında organ bağışlamaya hem ülkemizde hem de yurt dışında olumlu yaklaşım yüksek iken, ülkemizde beyanda bulunanların düşük olması dikkat çekmektedir. Organ bağışı beyanının düşük olmasında etkili bazı faktörler olabilir. Bu faktörler arasında en önemlisinin farkındalığın yeterli düzeyde olmaması düşünülebilir. Bununla birlikte bu ve diğer çalışmalarda örneklem grubunun öğrencilerden oluştuğu göz

önüne alındığında bilgi eksikliği, bağış yapma konusundaki prosedürleri yeterince bilmeme önemli etkenler olarak sayılabilir.

Öğrencilerin bağışlamayı en çok düşündükleri organlar, böbrek, kemik iliği ve kalp olmuştur. Bu sonuçlar diğer araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir (8,13,26). Ayrıca bizim çalışmamızda olduğu gibi diğer bir çalışmada da organ bağışı denildiği zaman akla ilk gelen organın böbrek olduğu belirlenmiştir (7). Bu durumun organ nakli bekleyen hastaların büyük çoğunluğunun böbrek hastası olmasından veya en fazla böbrek nakli konusunun medyada işleniyor olmasından kaynaklanmış olabilir.

Çalışmamızda öğrencilerin yaklaşık 1/3'ü organ bağışında bulunmak istemediğini belirtmiştir. Bunun nedeni olarak “Nedenini hiç düşünmedim” (%78), “Dini inançlarıma ters düşer” (%45.1), “Vücut bütünlüğüm bozulur” (%40.6) gerekçelerini öne sürmüşlerdir. Üniversite öğrencileri ile yapılan diğer çalışmalarda da vücut bütünlüğünün bozulması endişesi %12.7 ile %61.5 oranında gösterilmiştir (2,22,25). Dini inanç nedeniyle organ bağışında bulunmak istemeyenlerin oranı da %2.5 ile %24 arasındadır (7,8). Bu sonuçlar üniversite öğrencilerinin genç yaş grubunda olması dolayısı ile beden imajı kavramını önemsemelerinden kaynaklanmış olabilir. Nitekim adölesan ve gençlerin vücut bütünlüğünü beden imajının önemli bir parçası olarak gördükleri bilinmektedir (27).

Çalışmanın sonuçlarında gözlenen ilgi çekici bir durum; katılımcıların %30.1'i organ bağışında bulunmak istediğini belirtirken, %69'u kendilerinin veya yakın akrabalarının ihtiyacı olduğunda başka birisi tarafından organ bağışlanmasını istediklerini ifade etmeleridir. Efil ve ark. yaptığı çalışmada katılımcıların “Yakınınızın beyin ölümü tablosuna girmesi durumunda organlarını bağışlar mısınız?” sorusuna %32,7'si evet, % 22,5'i hayır, %44,8'i ise kararsız olduğunu belirtmiştir (7). Bu durum katılımcıların büyük bir kısmının istekli olmasa da, kendisi ya da yakınlarından birinin organ nakli ihtiyacı olduğunda bağışta bulunabileceği yönünde tavır göstereceğini göstermektedir.

Katılımcıların çoğuna göre (%84.9) toplum organ bağışi konusunda bilinçli değildir. Kılıç ve ark. yaptığı çalışmada da benzer bir sonuç bulunmuştur (15). Koçak ve ark. yaptığı çalışmada katılımcıların %95.3'ü organ bağışi konusunda halkın yeterli derecede bilinçli olmadığına inanmakla birlikte, halkın bilgi düzeyini artırmaya yönelik çalışmalara katılmak isteyenlerin oranı %58.5'dir (28). Diğer bir çalışmada da öğrencilerin %87.9'u bilgi almak istemektedir (8). Bizim çalışmamızda da öğrencilerin büyük bir kısmı (%70.2) organ bağışi konusunda bilgi ve eğitim istediğini belirtmiştir. Günümüzde toplumun her kesimine yönelik, kültür, değer, inanç ve geleneklerin dikkate alınarak, eğitim programlarının hazırlanması, medya, okullar ve ilgili birimler tarafından tüm halka düzenli olarak verilmesi önerilmektedir. Sağlık çalışanları hasta ve hasta yakınları ile olan yakın iletişimlerinden dolayı organ bağışının artırılması çalışmalarında anahtar rol oynayabilirler (7).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada üniversite öğrencilerinin çoğunun organ bağışi konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları, bilgilerinin çoğunun medyaya dayalı olduğu ve organ bağışlama oranının oldukça yetersiz olduğu kanısına varılmıştır. Çalışmada organ bağışında bulunma düşüncesinde bilgili olmanın önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Organ bağışına oldukça ihtiyacı olan ülkemizde bu konuda üniversite öğrencilerinin doğru yönde bilgilendirilmeye ve yönlendirilmeye ihtiyacı olduğu değerlendirilmiştir.

Özellikle, organ bağışi yapma konusunda kararsız olan ve organ bağışi yapmak istemeyen kişilerin düşüncelerini olumlu yönde değiştirmek ilk hedef olmalıdır. Periyodik olarak düzenlenecek bilgilendirme seminerleri ile üniversite öğrencilerinin organ bağışi konusunda bilinçlenmesi sağlanabilir. Organ bağış kampanyalarının artırılması ve medya aracılığı ile halkı bilinçlendirmeye yönelik programların hazırlanması organ bağış oranının artırılması amacıyla yapılabilecek çalışmalar olarak önerilebilir. Hemşirelerin toplumun her

kesimine ulaşma konusunda daha aktif rol oynaması ile doğru bilgilendirmenin yapılmasında yararlı olabileceği dikkate alınmalıdır.

Bu çalışma, 12.Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'nde (Konya, 2013).poster bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR

1. Gökçe, N., Özer, H., Kilci, Z. Sosyal Bilgiler Dersi Örneğinde Öğrencilere ve Ailelerine Göre Organ Bağışı, *Anadolu Journal of Educational Sciences International* 2016;6(1):84-109.
2. Vicdan, A. K., Peker, S., Üçer, B. Akşehir Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Organ Bağışı ile İlgili Tutumlarının Belirlenmesi, *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 2011;10(2):175-180.
3. Şen H., Özaydın Ö., Eskişehir İlindeki Bireylerin Organ Bağışı Hakkındaki Düşünceleri ile Sosyoekonomik Nitelikleri Arasındaki İlişki Yapısının İncelenmesi, *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2004;5(1):95-116.
4. Özkan, Ö. G. D. S., Yılmaz, E. Hasta Yakınlarının Organ Bağışı ile İlgili Bilgi ve Tutumları, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2009;17(17):18-29.
5. Cillimoğlu, A.Ö., Yılmaz S, Oğurlu M., Adnan Menderes Üniversitesi Hastanesi Personelinin Organ-Doku Bağışı ve Nakli Hakkındaki Bilgi ve Düşünceleri, *Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi*, 2016;25(3):254-262.
6. Duğan, Ö., Şahin, E., Organ Bağışı Kamu Spotlarının Üniversite Öğrencileri Üzerinde Farkındalık Oluşturma Düzeyinin İncelenmesi, *Uşak University Journal of Social Sciences*, 2016;9(28):121-147
7. Efil S., Şişe Ş., Üzel H., Eser O., Afyon İlinde Halkın ve Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Çalışanlarının Organ Bağışı Konusuna İlgilerinin Değerlendirilmesi, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*: 2013;2(3):361-384.
8. Kavurmacı, M., Karabulut, N., Koç, A., Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Hakkındaki Bilgi ve Görüşleri, *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 2014;11(2):15-21.
9. (<https://organkds.saglik.gov.tr/KamuyaAcikRapor.aspx?q=BAGIS>) (Erişim:12.03.2018)
10. (<https://organkds.saglik.gov.tr/KamuyaAcikRapor.aspx?q=ORGANBEKLEME>). (Erişim:12.03.2018)
11. Balcı, E., Şahingöz, M., Hemşirelerin Organ Bağışına Bakışları, *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 2014;36:503-511.
12. Kaça, G., Amado, S., Kıkııcı, İ., Cilasin, S., Dağ, E., Leylek, İ. Organ Bağışına Yönelik Tutumların Planlı Davranış Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi, *Türk Psikoloji Dergisi* 2009;24(64):78-91
13. Kara S., Salman Z., Öngel K., Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Personelinin Organ Bağışına Bakışı, *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2012;11(1):33-40.
14. Naçar M., Çetinkaya, F., Kanyılmaz, D., Tokgöz, B., Utaş, C. Hekim Adaylarının Organ Nakline Bakış Açıları. *Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi*, 2001;10(2):123-128.
15. Kılıç S., Koçak N., Türker T., Gürpınar H., Gülerik D., Kız Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Konusundaki Tutumları ve Bu Tutumlarına Etki Eden Faktörler. *Gülhane Tıp Dergisi*, 2010;52:36-40.

16. Doğan M. D., Uzun İ., Kaya N., Ekinci H., Altınkaynak M., Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışına Bakış Açısı ve Bilgi Düzeyleri. Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi, 2016;3(2):99-105.
17. Pierini, L., Valdez, P., Pennone, P., Verges, J., Melano, R., Cabezas, V., Robles, D. C., Teenager Donation: Investigation Of 848 High School Students, In Transplantation Proceedings, 2009;41(8):3457-3459. Elsevier.
18. Tam, W. W. S., Suen, L. K. P., Chan, H. Y. L., Knowledge, Attitudes And Commitment Toward Organ Donation Among Nursing Students In Hong Kong. In Transplantation Proceedings, 2012;44(5):1196-1200. Elsevier.
19. Bölükbaş N., Eyüpoğlu A., Kurt P., Organ Bağışı Hakkında Üniversite Öğrencilerinin Düşünceleri, Journal of Experimental and Clinical Medicine, 2004;21(2):73-77.
20. Özer N., Sarıtaş S., Özlü Z. K., Hemşirelik Öğrencilerinin Organ Nakli ve Bağışı Konusundaki Bilgi ve Düşüncelerinin İncelenmesi, Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2010;13(2):1-11.
21. Chen J. X., Zhang T. M., Lim F. L., Wu H. C., Lei T. F., Yeong P. K., Xia S. J., Current Knowledge And Attitudes About Organ Donation And Transplantation Among Chinese University Students. In Transplantation Proceedings. 2006;38(9):2761-2765. Elsevier.
22. Cebeci, F., Dağ, G. S., Karazeybek, E. Undergraduate Nursing Students' Opinions And Attitudes Toward Organ Donation: A Survey in a Turkish University. Journal of Nursing Education and Practice, 2015;5(9):83-89.
23. Figueroa C. A., Mesfum E. T., Acton N. T., Kunst A. E., Medical Students' Knowledge And Attitudes Toward Organ Donation: Results Of A Dutch Survey. In Transplantation Proceedings. 2013;45(6):2093-2097. Elsevier.
24. Burra P., De Bona M., Canova D., d'Aloiso, M. C., Germani G., Rumiati R., Ancona E., Changing Attitude To Organ Donation And Transplantation In University Students During The Years Of Medical School In Italy. In Transplantation Proceedings, 2005;37(2):547-550. Elsevier.
25. Yaşar M., Oğur R., Uçar M., Göçgeldi E., Yaren H., Tekbaş Ö.F., Korkmaz A., Bir Sağlık Meslek Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencilerinin Organ Bağışı Konusundaki Tutumları ve Tutumlarına Etki Eden Faktörler, Genel Tıp Dergisi, 2008;18(1):33-37.
26. Afshar R., Sanavi S., Rajabi M. R., Attitude And Willingness Of High School Students Toward Organ Donation, Saudi Journal of Kidney Diseases and Transplantation, 2012;23(5):929-933.
27. Aktaş A., Aşti T.A., Bakanoğlu E., Çelebiğolu M., Bir Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Beden İmgisi Algısının Belirlenmesi, Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 2010;18(2):63-71.
28. Koçak A., Aktaş E. Ö., Şenol E., Kaya A., Bilgin U. E., Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Organ Nakli ve Bağışı Hakkındaki Bilgi Düzeyi, Ege Tıp Dergisi, 2010;49(3):153-160.